

НАСТАВНО НАУЧНОМ ВЕЋУ
ФИЛОЗОФСКОГ ФАКУЛТЕТА
УНИВЕРЗИТЕТА У БЕОГРАДУ

На основу члана 220. став 1. тачка 17. Статута Универзитета у Београду, одлуком Наставно-научног већа Филозофског факултета у Београду, на XII редовној седници, одржаној 21.05.2026. године, изабрани смо у комисију за оцену и одбрану докторске дисертације под насловом КТИТОРСКА ДЕЛАТНОСТ И СТВАРАЊЕ ИДЕЈЕ О ЦАРУ НА ЗАПАДУ: ОД КАРЛА ВЕЛИКОГ ДО ЖИГМУНДА ЛУКСЕМБУРШКОГ, кандидаткиње Сенке Стојковић. Након увида и разматрања поднете докторске дисертације, слободни смо да поднесемо следећи

Реферат о завршеној докторској дисертацији

Основни подаци о кандидату и дисертацији:

Сенка Стојковић је рођена 04.06.1996. године у Крагујевцу. Завршила је Прву крагујевачку гимназију 2015. године. Филозофски факултет Универзитета у Београду, смер историја уметности, уписала је школске 2016/2017. године. Године 2020. одбранила је завршни рад под насловом *Дворска капела у Карлштејну у контексту владарских капела реликвијара у Византији и на Западу* код проф. др Јелене Ердељан са највишом оценом чиме је завршила основне академске студије историје уметности са просечном оценом 8,50. Фокус рада је капела Часног крста у Карлштејну, задужбина цара Карла IV као и начин на који је креирана владарска идеологија и легитимитет путем ове капеле, али и путем Карлових његових задужбина у царској престоници Прагу. Школске 2020/2021 године уписала је мастер студије историје уметности на Филозофском факултету у Београду. Године 2021. одбранила је мастер рад под насловом *Уметност и визуелна култура у доба цара Жигмунда Луксембуршког* код проф. др Јелене Ердељан чиме је завршила мастер академске студије историје уметности са просечном оценом 10,00. Акценат у мастер раду стављен је на уметност и

визуелну културу чији је ктитор био цар и краљ Жигмунд Луксембуршки, а која је обликована како би исказала његов легитимитет и владарску идеологију у оквиру краљевства и царства. Као студенткиња мастер студија објавила је рад *Портрети цара Карла IV у Карлштејну* у часопису *Липар* број 76 за 2021. годину, 165-179 стр. Прву годину докторских академских студија уписала је у октобру 2021. године на Одељењу за историју уметности код ментора проф. др Јелене Ердељан. У октобру 2022. године учествовала је на XVII Међународном научном скупу *Српски језик, књижевност, уметност у Крагујевцу* на ком је излагала рад под насловом *Обликовање владарске идеологије деспота Стефана Лазаревића путем текста и слике*. Рад је објављен у Зборнику радова са XVII међународног научног скупа одржаног на Филолошко-уметничком факултету у Крагујевцу (28–29. X 2022), 2023. године. Исте године, у јуну одбранила је предлог теме докторске дисертације. Поред објављених научних радова, чланак *The role of Christ and The Virgin Mary in shaping imperial ideology in the West and in Byzantium in the first half of the 11th century: Emperor Henry III and Empress Zoe* је у процесу рецензирања за часопис *Црквене студије*.

Докторска дисертација Сенке Стојковић КТИТОРСКА ДЕЛАТНОСТ И СТВАРАЊЕ ИДЕЈЕ О ЦАРУ НА ЗАПАДУ: ОД КАРЛА ВЕЛИКОГ ДО ЖИГМУНДА ЛУКСЕМБУРШКОГ написана је на 314 страница текста, са напоменама, библиографијом, примарним изворима и секундарном литературом и списком илустрација, као и 391 слика које укључују географске мапе, породична стабла и репродукције примера уметности и визуелне културе наведених у дисертацији, приложених у штампаној форми. Текст докторске дисертације подељен је у седам поглавља са више потпоглавља.

Предмет и циљ дисертације:

Докторска дисертација посвећена је задужбинама, сакралним и световним, ктиторским портретим, илуминираним рукописима, реликвијарима, богослужбеним предметима и другим видовима визуелне културе који су настали у служби владара, а чији ктитори су били цареви династија од 800. до 1437. године. Овај период обележен је владавином пет значајних династија: Каролиншком, Отонском (Саксонском), Салијевском, Хоенштауфен и Луксембуршком династијом. Предмет дисертације је ктиторска делатност царева Западног римског царства које је поново успостављено 800. године крунисањем Карла Великог што је и полазна тачка истраживања. Географске

одреднице, иако је територија царства мењала своје границе, су делови данашњих држава Немачке, Француске, Швајцарске, Белгије, Италије, Пољске, Чешке и Мађарске. Предложени хронолошки и географски оквири доприносе потпунијем сагледавању модела ктиторства царева који су путем уметности и визуелне културе обликовали свој владарски идентитет и легитимитет. Ктиторство царева сведочи о начину на који су владари обликовали своју владарску идеологију повезујући себе пре свега са царем Давидом и Христом, али и другим светитељима. Обрађени примери сведоче и о жељи за стварањем континуитета јер се неретко цареви повезују како са владарима паганског, тако и са владарима хришћанског Римског царства. Поред уметности и визуелне културе анализирани су сачувани извори, биографије, повеље, други важни извори, као и титуле које су цареви носили. Уметност и визуелна култура која је обликована у овом периоду представља једну целину и као таква је и посматрана, што је један од циљева ове докторске дисертације. Примарни циљ истраживања је утврђивање визуелних образаца и њихова улога у обликовању владарске идеологије царева поменутих династија. На овај начин утврђен је модел ктиторства, који се кроз векове преносио и мењао под утицајем историјских, политичких, теолошких и географских промена што доприноси бољем познавању и разумевању различитих аспеката визуелне културе и уметности настале као резултат царске ктиторске делатности.

Основне хипотезе од којих се полазило у истраживању:

Основне хипотезе од којих полази истраживање везано за израду докторске дисертације КТИТОРСКА ДЕЛАТНОСТ И СТВАРАЊЕ ИДЕЈЕ О ЦАРУ НА ЗАПАДУ: ОД КАРЛА ВЕЛИКОГ ДО ЖИГМУНДА ЛУКСЕМБУРШКОГ су:

Облици формирања концепта владара на западу који дубоко вуку корене из античког римског царства. Испитивање образаца који проистичу из античке и касноантичке прошлости, посебно како су се манифестовали кроз личности Константина Великог и Јустинијана I, јасно су уочљиви како у конституисању владарске идеологије, тако и у сфери визуелне културе. Цареви су себе схватили као Христове намеснике на земљи, а такво поимање владарског идентитета потврђују не само писани извори већ и споменици визуелне културе и уметности. Модел ктиторства утемељен од стране Карла

Великог преузимају цареви који су га наследили, мада се овај модел мења и усложњава под утицајем политичких, економских, географских и теолошких промена. Однос између цркве и владара имао је значајан утицај на формирање концепта владара на западу. Путем династичких бракова, цареви су додатно јачали свој легитимитет, што је евидентно и у сфери визуелне културе и уметности. Сваки од примера у оквиру ове дисертације чини део ширег ентитета царског ктиторства и треба га посматрати као таквог, с обзиром на његову припадност ширем идејном оквиру.

Кратак опис садржаја дисертације:

Докторска дисертација КТИТОРСКА ДЕЛАТНОСТ И СТВАРАЊЕ ИДЕЈЕ О ЦАРУ НА ЗАПАДУ: ОД КАРЛА ВЕЛИКОГ ДО ЖИГМУНДА ЛУКСЕМБУРШКОГ има структуру изражену кроз следећа поглавља:

1. Увод

2. Ктиторска делатност царева Каролиншке династије, са потпоглављима 2.1 Карло Велики, обликовање нове престонице и рађање идеје о цару на Западу, 2.2 Лудвиг Побожни, *Miles Christ*, ктитор дворског комплекса у Ингелхајму, 2.3 Портрети цара Лотара I и подела царства, 2.4 Слике богомизабраног владара Карла II Ћелавог и преношење модела ктиторства, 2.5 Епилог

3. Ктиторска делатност царева Отонске династије, са потпоглављима 3.1 Цар Отон I, ктитор сакралног центра Магдебурга и обликовање владарске идеологије нове династије на трону, 3.2 Владарски и ктиторски портрети цара Отон II и царице Теофано, 3.3 Отон III, *servus Jesu Christi*, обликовање владарског идентитета током ишчекивања Другог Христовог доласка, 3.4 Последњи саксонски цар Хајнрих II, *Renovatio regni Francorum* и обликовање новог сакралног центра у Бамбергу

4. Ктиторска делатност царева династије Салијеваца са потпоглављима 4.1 Први ктитор династичког маузолеја у Шпајеру цар Конрад II, 4.2 Цар Хајнрих III ктитор владарског комплекса у Гослару, 4.3 Хајнрих IV, борба око инвеституре и обнова царске катедрале у Шпајеру, 4.4 Династички континуитет и царски идентитет Хајнриха V, 4.5 Епилог

5. Ктиторска делатност царева Хоенштауфен династије са потпоглављима 5.1 Фридрих I Барбароса, *alter Karolus*, нови ктитор Ахена и обликовање идеје Светог римског

царства, 5.2 Цар Хајнрих VI и обликовање царске идеологије на Сицилији, 5.3 Ктиторска делатност цара Фридрих II јужно од Алпа, 5.4 Епилог

6. Ктиторска делатност царева Луксембуршке династије са потпоглављима 6.1 Хајнрих VII Луксембуршки и обнова царства у 14. веку, 6.2 Карло IV Луксембуршки, покровитељ уметности и културе, ктитор Прага и Карлштејна, 6.3 Жигмунд Луксембуршки, обнова Будима и пренос модела ктиторства у 15. век

7. Закључна разматрања

Докторска дисертација на крају садржи библиографију са изворима и секундарном литературом, списак илустрација и репродукције.

Остварени резултати и научни допринос дисертације:

Докторска дисертације Сенке Стојковић КТИТОРСКА ДЕЛАТНОСТ И СТВАРАЊЕ ИДЕЈЕ О ЦАРУ НА ЗАПАДУ: ОД КАРЛА ВЕЛИКОГ ДО ЖИГМУНДА ЛУКСЕМБУРШКОГ представља значајан допринос у домену истраживања и анализе царске ктиторске делатности у средњем веку на западу. Кандидаткиња је на систематичан и аналитички начин, методолошки засновано, представила примере уметности и визуелне културе у историјским, теолошким, филозофским и културним оквирима, указујући на њихов значај и улогу у обликовању владарске идеологије, легитимитета и визуелног идентитета царева од краја 8. до средине 15. века. Наведени примери уметности и визуелне културе, писани извори, као и досадашња истраживања у докторској дисертацији представљени су тако да дају потпуни одговор на тему у датом историјском и културном оквиру, што је довело до нових закључака изложених кроз читаву дисертацију, а посебно у поглављу број седам. Поред тога, кандидаткиња је врло јасно представила континуитет ктиторства, што је овом дисертацијом први пут обједињено на једном месту и сеобухватно разматрано у контексту студија визуелне културе.

Закључак:

Будући да је докторска дисертација КТИТОРСКА ДЕЛАТНОСТ И СТВАРАЊЕ ИДЕЈЕ О ЦАРУ НА ЗАПАДУ: ОД КАРЛА ВЕЛИКОГ ДО ЖИГМУНДА ЛУКСЕМБУРШКОГ коју је поднела докторандкиња Сенка Стојковић у потпуности урађена према одобреној пријави, те да представља оригинално и самостално научно

дело, слободни смо да Наставно-научно веће Филозофског факултета Универзитета у Београду обавестимо да сусе стекли услови за њену јавну одбрану.

Чланови комисије

др Александар З. Савић, доцент, Одељење за историју, Филозофски факултет,
Универзитет у Београду

др Љубица Винуловић, научни сарадник, Одељење за историју уметности, Филозофски
факултет, Универзитет у Београду

др Борис Стојковски, редовни професор, Одсек за историју, Филозофски факултет,
Универзитет у Новом Саду

Београд, 28. јун 2026. године